

Minister van Justitie en Veiligheid
De heer dr. mr. F.B.J. Grapperhaus
Minister voor Rechtsbescherming
De heer drs. S. Dekker
Postbus 20301
2500 EH DEN HAAG

Tevens per e-mail aan: m.e.damave@minvenj.nl

Utrecht, 31 juli 2018

Uw kenmerk: 2163421
Ons Kenmerk: VJ/LK/ako/180731
Betreft: Consultatie boeken 3,4,5 en 6 nieuwe Wetboek van strafvordering

Geachte heer Grapperhaus en heer Dekker,

In antwoord op uw brief van 30 november 2017 maakt Slachtofferhulp Nederland graag gebruik van de mogelijkheid om te reageren op de conceptwetsvoorstellen en de bijbehorende conceptmemories van toelichting van Boek 3 (Beslissingen omtrent vervolging), Boek 4 (Berechting), Boek 5 (Rechtsmiddelen) en Boek 6 (Bijzondere regelingen) van het nieuwe Wetboek van Strafvordering.

Versterking positie slachtoffer in het strafproces

In het regeerakkoord 'Vertrouwen in de toekomst' van 10 oktober 2017 is aangegeven dat de positie van het slachtoffer een speerpunt is bij de modernisering van het Wetboek van Strafvordering. Slachtofferhulp Nederland is verheugd om te zien dat er op verschillende punten een verbetering plaatsvindt van de positie van het slachtoffer in het strafproces. Onderstaand stelt Slachtofferhulp Nederland voor om op een aantal aspecten andere keuzes te maken.

1. Beklag ex artikel 12 Sv

Slachtofferhulp Nederland onderschrijft het belang van de voorgestelde aanpassingen van de beklagprocedure. De art. 12 Sv procedure is een belangrijke vorm van rechtsbescherming waarop een rechtstreeks belanghebbende een beroep kan doen. In toenemende mate wordt hier gebruik van gemaakt.

De voorgestelde regeling behoeft volgens Slachtofferhulp Nederland aanscherping op de hieronder benoemde onderdelen om de huidige knelpunten weg te nemen.

Heroverwegingsmogelijkheid

In een eerdere reactie van Slachtofferhulp Nederland heb ik bepleit dat het slachtoffer de mogelijkheid dient te hebben om naar aanleiding van een (voorgenomen) afdoeningsbeslissing het Openbaar Ministerie te verzoeken om een heroverweging (zie pagina 4 en 5 van het advies van Slachtofferhulp Nederland concept-contourennota Modernisering Wetboek van Strafvordering van 9 april 2015).

Dit verzoek om een heroverweging zou het voorportaal dienen te zijn alvorens een beklagprocedure te kunnen starten bij het Gerechtshof.

Deze wens wordt ingegeven door het volgende. Op dit moment biedt artikel 51ac lid 3 Sv het slachtoffer de mogelijkheid om het Openbaar Ministerie te vragen naar een motivering van de genomen beslissing. Helaas merkt Slachtofferhulp Nederland in de praktijk dat het Openbaar Ministerie niet altijd een reactie geeft op een verzoek om motivatie van de genomen beslissing of een zeer korte motivatie geeft. Dergelijke mededelingen werken in de hand dat slachtoffers eerder overgaan tot het doen van een beklag. Het introduceren van een heroverwegingsmogelijkheid verplicht het Openbaar Ministerie om een betere uitleg van de beslissing te geven en zal bijdragen aan beter begrip en acceptatie van de beslissing, waardoor het aantal beklagzaken mogelijk zal afnemen. Een betere uitleg zal naar verwachting de afdoening van het gerechtshof versnellen, omdat de standpunten van het slachtoffer en het Openbaar Ministerie door de procedure tot heroverweging al duidelijker in beeld zijn gebracht.

Slachtofferhulp Nederland bepleit om aan het introduceren van een heroverwegingsprocedure ook een termijn te koppelen van acht weken waarbinnen het Openbaar Ministerie met een reactie dient te komen.

Recht op kennisneming processtukken

Zoals eerder door Slachtofferhulp Nederland aangegeven, is de regeling van het recht van het slachtoffer om kennis te mogen nemen van de processtukken geen gelukkige gebleken (zie pagina 5 van het advies van Slachtofferhulp Nederland consultatie boeken 1 en 2 nieuwe Wetboek van Strafvordering van 29 juni 2017). Door recente wetgeving is de toegang tot informatie over het strafrechtelijk onderzoek voor slachtoffers van strafbare feiten aanzienlijk vergroot. Maar er is (nog) geen duidelijkheid over het recht van het slachtoffer op kennisneming van processtukken op grond van het huidige artikel 51b Sv in het geval (nog) geen vervolging wordt ingesteld. Het is wachten op het oordeel dat de Hoge Raad mogelijk op dit punt geeft, nu een vordering tot cassatie in het belang der wet hierover is ingediend (ECLI:NL:PHR:2018:179).

Slachtofferhulp Nederland stelt voor om aan deze onduidelijkheid een einde te maken door het recht op kennisneming van processtukken ten behoeve van het opstellen van een klaagschrift ex artikel 12 Sv wettelijk te verankeren. Het voorgestelde artikel 3.2.8 lid 2 biedt de mogelijkheid om de voorzitter te vragen om kennisneming van de stukken, maar deze optie komt pas in beeld na indienen van het beklag, terwijl juist voor de afweging van het wel of niet indienen van het beklag kennisneming van de stukken van belang is. Daarnaast kan kennisneming van processtukken nodig zijn om bijvoorbeeld te ontkomen aan een (huidige) art. 12c beslissing ('kennelijke ongegrond').

Hoorzitting

Een ander huidig knelpunt is dat de werkwijze per Gerechtshof verschillend is ten aanzien van het horen van de klager. Sommige gerechtshoven doen de meerderheid van de beklagzaken op stukken af, terwijl andere hoven standaard de klager uitnodigen indien deze ontvankelijk is. Om aan deze rechtsongelijkheid een einde te maken, pleit Slachtofferhulp Nederland ervoor om in artikel 3.2.6 op te nemen dat de klager in de gelegenheid wordt gesteld om zijn klaagschrift mondeling tijdens een hoorzitting toe te lichten indien klager ontvankelijk is. Een klager wordt dan - letterlijk - gehoord, een essentieel element van procedurele rechtvaardigheid. Bovendien leert de praktijk dat de klager tijdens een zitting mondeling vaak informatie verstrekt die niet of onvoldoende duidelijk blijkt uit de stukken (inclusief het klaagschrift), maar wel van doorslaggevend belang is voor het beeld van de zaak. Slachtofferhulp Nederland ziet zich in dit voorstel gesterkt door het onderzoek dat het Montaigne Centrum van de Universiteit Utrecht uitvoerde in opdracht van het WODC (Klachten tegen niet-vervolgving (artikel 12 Sv-procedure), doorlooptijden, instroom, verwachtingen van klagers en het belang van procedurele rechtvaardigheid). Hierin valt onder andere te lezen op pagina 9:

‘De respondenten zijn echter in meerderheid van mening dat de erkenning van het belang van slachtoffers steeds meer de benadering van de artikel 12 Sv-procedure is gaan bepalen. Zowel de respondenten werkzaam bij het OM als de respondenten bij de gerechtshoven hechten veel waarde aan de procedure als forum voor klagers om hun belang bij vervolging naar voren te brengen. Het belang van de procedure wordt voor de respondenten ook sterk bepaald door het feit dat de beklagrechter ‘het laatste station’ is, dat mensen nergens anders meer terecht kunnen met hun verhaal. Deze opvatting van de procedure vertaalt zich in het feit dat het horen van de klager het kernpunt van de procedure wordt geacht en beperkt gebruik wordt gemaakt van de wettelijke mogelijkheid om klachten schriftelijk te beoordelen.’

Termijn

De voorgestelde invoeringstermijn waarbinnen het beklag moet worden afgedaan juicht Slachtofferhulp Nederland toe. De huidige lange duur van de procedure nodigt niet uit tot indienen van een beklag en kan zelfs leiden tot secundaire victimisatie. Over de voorgestelde termijn van drie maanden voor het indienen van het beklag het volgende.

Om een goed gemotiveerd beklag in te kunnen dienen dient het slachtoffer in ieder geval duidelijkheid te hebben over de motivering van de beslissing. In de huidige praktijk kost het (soms) weken tot maanden voor het slachtoffer van het Openbaar Ministerie een reactie ontvangt op zijn verzoek tot motivatie en krijgt het slachtoffer ook niet altijd (op korte termijn) toestemming tot kennisneming van de processtukken.

In de Memorie van Toelichting wordt aangegeven dat de termijn (voor indiening) niet kan gelden voor de belanghebbende die klaagt over het uitblijven van de vervolgingsbeslissing of opsporing; hij heeft immers nog geen sepotbericht ontvangen. Beginpunt zal in die gevallen een brief van de politie zijn met de mededeling dat geen opsporing wordt verricht. Zeker in deze gevallen (klacht over uitblijven opsporing) acht Slachtofferhulp Nederland een termijn van drie maanden (te) kort om een gemotiveerde klacht in te dienen. Zoals reeds hierboven naar voren gebracht, pleit Slachtofferhulp Nederland voor een heroverwegingsprocedure. Deze dient ook betrekking te hebben op een klacht over het uitblijven van opsporing.

Slachtofferhulp Nederland stelt voor om een termijn van drie maanden in te voeren voor het indienen van het beklag vanaf het moment van ontvangst van een gemotiveerde beslissing van het Openbaar Ministerie.

Klacht uitblijven opsporing

Slachtofferhulp Nederland is van mening dat de beklagprocedure zowel betrekking dient te hebben op de afdoeningsbeslissing van de officier van justitie als op (de ontoereikendheid van) het opsporingsonderzoek. Ik ben een groot voorstander van de voorgestelde mogelijkheid van artikel 3.2.9 lid 4 om het gerechtshof de mogelijkheid te geven de zaak naar de raadsheer-commissaris te verwijzen voor nader onderzoek.

Met artikel 3.2.1 lid 1 wordt voorgesteld dat ook geklaagd kan worden over het uitblijven van opsporing. De betreffende beklagprocedure is nog onvoldoende expliciet. In de Memorie van Toelichting wordt aangegeven dat er nu, volgens huidig recht, ook geklaagd kan worden over het niet aanvangen van de opsporing of het stagneren van het opsporingsonderzoek. De voorgestelde wet en de Memorie van Toelichting geven onvoldoende duidelijkheid of het dient te gaan om een beslissing van het Openbaar Ministerie over het achterwege blijven van opsporing. In de verwezen uitspraak in de Memorie van Toelichting van het Hof Den Bosch van 25 september 2002

(ECLI:NL:GHSHE:2002:AE8415) gaat het om een bericht van de politie waarin staat dat de zaak niet zal worden vervolgd. In die zaak is de klager ontvankelijk verklaard. Dit staat haaks op het arrest van het Gerechtshof Arnhem op 1 oktober 2010 (ECLI:NL:GHARN:2010:BO0982) waarin klaagster niet-ontvankelijk is, omdat er sprake was van een politiesepot.

Slachtofferhulp Nederland is van mening dat de beklagprocedure alleen kan starten wanneer eerst het Openbaar Ministerie een beslissing heeft genomen ten aanzien van het uitblijven van of niet vervolgen van opsporing door de politie.

Voorwaardelijk bevel vervolging

Slachtofferhulp Nederland onderschrijft de wenselijkheid van de invoering van een voorwaardelijk bevel tot vervolging voor het geval het slachtoffer voornamelijk uit is op schadevergoeding. Terecht wordt opgemerkt dat sommige hoven nu een zaak voor bepaalde tijd aanhouden om de beklaagde in de gelegenheid te stellen de schade van het slachtoffer te vergoeden, maar een wettelijke voorziening is wenselijk voor hoven die daar nu geen gebruik van (wensen te) maken.

2. Boek 4 Berechting

De eerbiediging van rechten en vrijheden van andere procesdeelnemers, in het bijzonder het slachtoffer, is thans een belangrijke nevendoelstelling van ons strafprocesrecht.

Herstelbeslissing

Ook met de voorgestelde regeling voor de benadeelde partij tot het vragen van een herstelbeslissing, in het geval de rechtbank of het hof vergeten is op de vordering van de benadeelde partij te beslissen, wordt een belangrijke stap gezet tot een verbetering van de rechten voor het slachtoffer.

In dit licht bezien komt het Slachtofferhulp Nederland onbegrijpelijk en ongewenst voor dat een herstelbeslissing op verzoek van de benadeelde partij niet mogelijk is ten aanzien van een kennelijke fout ten opzichte van de schadevergoedingsmaatregel (zoals aangegeven op pagina 104 van Memorie van Toelichting). De schadevergoedingsmaatregel heeft als doel het herstellen van de rechtmatige toestand en is daarmee voor de benadeelde partij van onmisbaar belang en is onlosmakelijk verbonden met het daadwerkelijk kunnen effectueren van het recht op schadevergoeding. De staat (in de praktijk het Centraal Justitieel Incassobureau) neemt dan immers de inning ter hand (art. 36f lid 1 Sr) en daarnaast komt de benadeelde in aanmerking voor de voorschotregeling (art. 36f lid 7 Sr).

Met de mogelijkheid tot een herstelbeslissing wordt een hoger beroepsprocedure of een langdurige en kostbare civiele procedure het slachtoffer bespaard, de kans op secundaire victimisatie wordt beperkt.

Uitstel zitting op verzoek van het slachtoffer

Slachtofferhulp zou graag terugzien dat in het nieuwe boek 4 Sv geregeld wordt dat ook de benadeelde partij en spreekgerechtigde wettelijk de mogelijkheid krijgen om de voorzitter van de rechtbank/ gerechtshof te verzoeken de behandeling van de strafzaak uit te stellen.

Hoofdstuk 1 van boek 4 voorziet onder andere in bepalingen die de voorzitter de mogelijkheid bieden tot een goede planning en voorbereiding van de inhoudelijke behandeling op de terechtzitting door middel van zogenoemde voorzittersbeslissingen. Een voorbeeld hiervan is dat de voorzitter de mogelijkheid krijgt voor de terechtzitting ambtshalve, op vordering van de officier van justitie of op verzoek van de verdachte of zijn raadsman te beslissen dat een reeds geplande terechtzitting wordt uitgesteld (voorgestelde artikel 4.1.2.5). Een goede eerbiediging van de rechten van het slachtoffer (bijvoorbeeld om de vordering te kunnen toelichten of gebruik te kunnen maken van het spreekrecht) verplichten er naar mijn mening toe dat ook dat de benadeelde partij of spreekgerechtigde een verzoek tot aanhouding kunnen indienen bij de rechtbank. Dit is in lijn met het landelijk aanhoudingsprotocol van de rechtspraak dat een verzoek tot aanhouding van het slachtoffer of de benadeelde partij, behoudens zwaarwegende belangen, wordt gehonoreerd. Slachtofferhulp Nederland stelt voor om ook dit punt wettelijk te verankeren.

Verplichte aanwezigheid verdachte ter terechtzitting

In boek 4 wordt tevens uitvoering gegeven aan het voornemen uit het Regeerakkoord 2017-2021 'Vertrouwen in de toekomst' om verdachten van zware gewelds- en zedenmisdrijven die in voorlopige hechtenis zitten, te verplichten om in persoon te verschijnen bij het onderzoek ter terechtzitting en de uitspraak. Op 28 juni 2018 is het wetsvoorstel uitbreiding slachtofferrechten in consultatie gegaan, waarin dit onderdeel (ook) wordt voorgesteld. In de reactie op dat wetsvoorstel zal Slachtofferhulp Nederland haar opmerkingen over dit voorstel delen.

3. Nieuwe rechten benadeelde partij

Slachtofferhulp Nederland is een groot voorstander van de aangekondigde nieuwe rechten voor de benadeelde partij, zoals voorgesteld in het nieuwe boek 5 Sv. De benadeelde partij krijgt de zelfstandige mogelijkheid om in hoger beroep en cassatie te gaan over een beslissing op de vordering benadeelde partij en het wordt mogelijk dat de benadeelde partij zijn vordering in hoger beroep kan vermeerderen. Hiermee wordt tegemoet gekomen aan de reeds eerder geuite wensen van Slachtofferhulp Nederland (zie pagina 6 en 7 van het advies van Slachtofferhulp Nederland concept-contourennota Modernisering Wetboek van Strafvordering van 9 april 2015) en invulling gegeven aan de belofte in het regeerakkoord 'Vertrouwen in de toekomst' van 10 oktober 2017 door de positie van het slachtoffer op verschillende punten aanzienlijk te verbeteren.

Zelfstandige mogelijkheid hoger beroep benadeelde partij

Met de introductie van een mogelijkheid tot zelfstandig (strafrechtelijk) hoger beroep tegen de niet-ontvankelijkheidsverklaring of afwijzing van de vordering tot schadevergoeding, of beslissing over de schadevergoedingsmaatregel ex artikel 36f van het Wetboek van Strafrecht dan wel het achterwege blijven daarvan, wordt de rechter in eerste aanleg, meer dan nu het geval is, verplicht de beslissingen omtrent de vordering benadeelde partij te motiveren. Nog altijd wordt een relatief groot deel van de vordering niet-ontvankelijk verklaard (in het WODC rapport uit 2016 'Civiel schadeverhaal via het strafproces' wordt gesproken over een percentage van 60% van de vorderingen die deels niet-ontvankelijk worden verklaard). Zoals bekend, maken maar zeer weinig slachtoffers gebruik van de mogelijkheid om de schade, welke niet-ontvankelijk is verklaard, via de civiele rechter op de dader te verhalen. Een appel via strafrechtelijke weg, zonder verplichte procesvertegenwoordiging, biedt slachtoffers op een laagdrempelige manier de mogelijkheid om hun schade te verhalen op de dader.

De bestaande regel (van artikel 60 lid 2, wet RO) dat de vordering meer dan € 1.750 dient te bedragen om in hoger beroep te kunnen als benadeelde partij wordt in het voorstel gehandhaafd.

Slachtofferhulp Nederland vraagt zich af of er dan geen sprake zal zijn van een perverse prikkel. Zekerheidshalve zal een vordering benadeelde partij worden ingediend van een minimum van € 1.750 om de mogelijkheid van appel veilig te stellen.

Naar ik aanneem, heb ik u hiermee voldoende geïnformeerd. Mochten er naar aanleiding van het vorenstaande vragen zijn, dan zijn wij uiteraard bereid deze te beantwoorden.

Hoogachtend,

V. Jammers
Lid Raad van Bestuur